



GILLBERGA KYRKOGRÅRD

Fastighetsbeteckning: Gillberga prästgård 2:1

ALLMÄN BESKRIVNING OCH HISTORIK

Gillberga socken ligger i den norra delen av Säffle kommun. Värmlands Nysäter är centralorten i socknen och ligger ungefär fem kilometer söder om kyrkplatsen. Området kring Gillberga kyrka är fornlämningstätt. På åsen där kyrkan är byggd finns ett gravfält från järnåldern. Åsen var tidigare en halvö och den mest lättillgängliga platsen i Gillbergadalen att nå vattenvägen. Från yngre stenåldern finns spridda hällkistor.

Kyrkan ligger ca tre mil nordväst om Säffle, längs riksväg 175 mellan Säffle och Arvika. Den nås via en mindre väg, kantad av jordbruksmark och bebyggelse. Kyrkan har ett markant läge i den uppodlade sprickdalen mellan Byälven och Lillälven och ovanför den utdikade Gillbergasjön. Miljön kring kyrkan är präglad av jordbruk. I söder och norr gränsar

Befolkningsutveckling i Gillberga socken

1750: 1669 invånare, 1805: 2311 invånare, 1850: 3869 invånare, 1900: 2746 invånare, 2000: 959 invånare.

Gravskick och antal begravningar

På Gillberga kyrkogård finns kistgravar, urngravar och en minneslund. De senaste åren har 15-20 gravsättningar skett på kyrkogården per år.

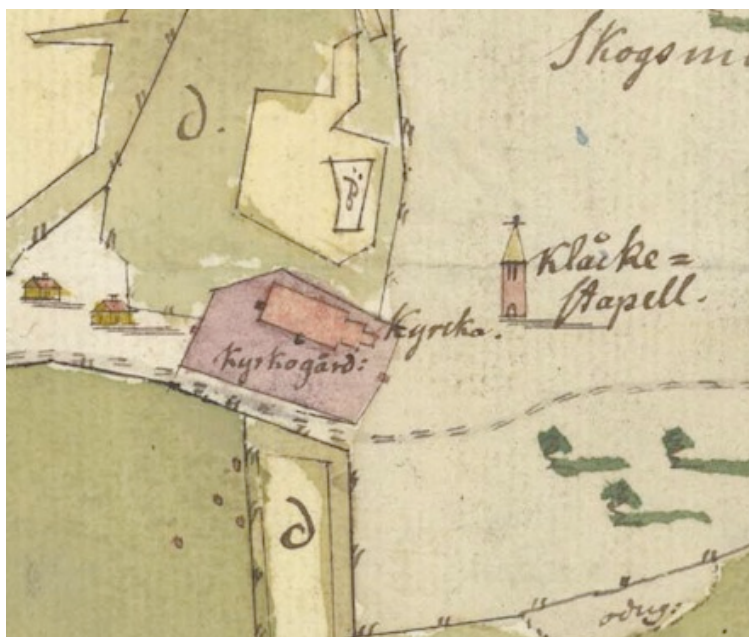
kyrkogården till djurhagar. Från den södra delen av kyrkogården finns vy över Gillbergasjön, med skogsmark i fonden. I väster utanför kyrkogården finns bebyggelse, bland annat prästgården. I öster gränsar kyrkogården till skogsmark.

Kyrkogårdens historik

Kyrkan i sten tillkom sannolikt i slutet av 1100-talet eller i början av 1200-talet. I den nuvarande kyrkans östra del ingår murarna efter denna romanska absidkyrka. Kyrkogården syns på en karta från 1645 men omnämns i handlingar först på 1700-talet. Den äldre kyrkogården har haft sin utsträckning söder om kyrkobyggnaden och har haft samma längd som medeltidskyrkan. Den torde ha sträckt sig omkring 20 meter åt söder från kyrkan.

1748 började ett benhus byggas. Kyrkvaktaren fick vid en visitation påminnelsen om att ”vid gravars öppnande ihopsamla de dödas ben och lägga i detta hus”. De flesta äldre källor rörande kyrkogården handlar om kyrkogårdens omgärdning. Kyrkobalken nämndes i sockenstämmans protokoll första gången under 1750-talet, då den skulle lagas med gråsten samt täckas med jord och torv från kyrkogården. År 1771 diskuterades det att ersätta kyrkobalken med en stenmur, i linje med de rekommendationer som kom från Kungl. Maj:t under 1760-talet. Stenen skulle forslas fram av socknens bönder, men många fullgjorde inte sina plikter. År 1775 saknades det fortfarande 900 lass sten. År 1776 står det att kyrkobalkarna till hälften är uppmurade med kalksten. 1780 föreslog kyrkoherden att muren inte behövde gå runt hela kyrkan. Istället skulle kyrkobyggnaden vara avslutning mot norr. När den nya muren lades fylldes det västra hörnet, som tidigare hade legat utanför kyrkogården, och kunde utökas med gravplatser. Samtidigt bestämde man att fylla kyrkogården med sand. På kartan från 1775 syns kyrkogårdens form innan denna utvidgning. Nordost om kyrkogården finns en klockstapel markerad på kartan. Den byggdes när kyrkans torn revs 1730.

Ett benhus omnämns första gången på 1750-talet, men ansågs senare vara onödigt. Benhuset kunde istället bli till gravkor för släkten Löwenhielm från Björnö – något som troligen aldrig blev fallet.



Karta från 1775 där kyrkogården och en klockstapel syns. Karta från Lantmäteriet.

Marken på kyrkogården var ojämn och jordskiktet inte tillräckligt djupt på sina ställen. För att jämna ut kyrkogården sprängdes ett antal stora stenar bort och området fylldes upp med sand och grus. På 1790-talet fylldes kyrkogården ytterligare med mull. Den skulle tas från högarna utanför kyrkogårdsmuren, vilket alltså innebar att man grävde bort en del av järnåldersgravarna och använde som utfyllnad på kyrkogården.

Under 1810-talet var det ont om plats på kyrkogården. Befolkningen ökade kraftigt och därmed också behovet av begravningsplatser. 1821 togs beslut om att utvidga kyrkogården:

eller ock antagandes af en annan begravningsplats, hälst den gamla redan var så uppfylld, att graföpningar svårligen kunna ske, utan att de förr nedsatta och ännu icke förmultnade liken måste rubbas, hvilket hos en hvar tänkande åskådare väcker förtrytelse och rysning.

På västra och norra sidorna av kyrkan gjorde berg att en begravningsplats var omöjlig där. På östra sidan fanns däremot tjänlig mark. Platsen hade använts som begravningsplats sedan länge, vilket ättehögarna vittnade om. Utvidgningen stod klar 1822 och blev 75 alnar lång och 50 alnar bred, ungefär 40 gånger 35 meter. Utvidgningen skedde i sista stund då man vid en stämma 1822 konstaterade att den gamla kyrkogården bara hade plats för ett fåtal ytterligare lik. Vid visitationen 1825 beskrevs kyrkogården som "nästan till hälften" utvidgad.

Kring den nya kyrkogårdsdelen uppfördes en mur. Bland annat användes sten från den så kallade Odenstadsgraven, som hade legat på kyrkogården men tagits ned 1822. Järngaller sattes upp vid båda kyrkogårdsportarna. Vintergraven och klockstapeln renoverades. I slutet av 1820-talet bestämdes att man istället för att ha klockstapel skulle bygga torn till kyrkan, vilket var klart omkring 1840.

I 1820-talets sockenstämmoprotokoll nämns den Austrinska graven, som står i kyrkogårdens sydöstra hörn. Änkan A M Fichtelius i Karlstad önskade resa stenen efter sin avlidne man, pastorsadjunkten Olof Austrin. Stenen beskrevs som försedd med förgyllda inskriptioner. Stämman sa ja till stenen men nekade det skrank av trä som änkan önskade, med hänvisning till den befarade platsbristen på kyrkogården. Kanske restes stenen först sommaren 1822 och blev därmed den första på den nya utvidgade kyrkogården. Det skulle förklara dess perifera placering, som en markering av kyrkogårdens gräns.

År 1830 redovisades gravstenarna ute på kyrkogården. De var resta över Austrin, Nordberg-Göransson, Bauman-Brand, Klefbäck samt Anders Nilsson i Blixbol. Samtliga finns kvar idag, men åtminstone de över Klefbäck och Anders Nilsson är flyttade från sina ursprungliga platser.

På mitten av 1800-talet tog sockenstämman upp att kyrkovaktarens djur betade på kyrkogården, vilket de ville förbjuda. Att klockarens eller kyrkvaktarens djur betade på kyrkogårdarna var vanligt fram till en bit in på 1800-talet.

Under 1860-talet utvidgades kyrkogården åt söder. Vid visitationen 1869 talas det om att kyrkogården både utvidgats och blivit påfylld med 155 000 kubikfot sand. Materialet om kyrkogårdens olika utvidgningsfaser är något oklart. Troligtvis tillkom en markremsa längst i söder (kvarteren 9, 11 och 12).

Grusgångarna på kyrkogården lades om 1910 och i samband med det togs de gravvårdar som fanns i grusgångarnas väg bort, vilket har skett på många kyrkogårdar.

Mot söder gjordes en utvidgning 1957, som omfattade kvarter 13-19. Trädgårdsarkitekt Samuel Kaldén gjorde delar av utvidgningen. En ceremoniplats anlades mellan kvarteren 16 och 18, med en katafalk och ett träkors. Till platsen anlades en skiffergång och en allé av cypresser. Även ceremonip-

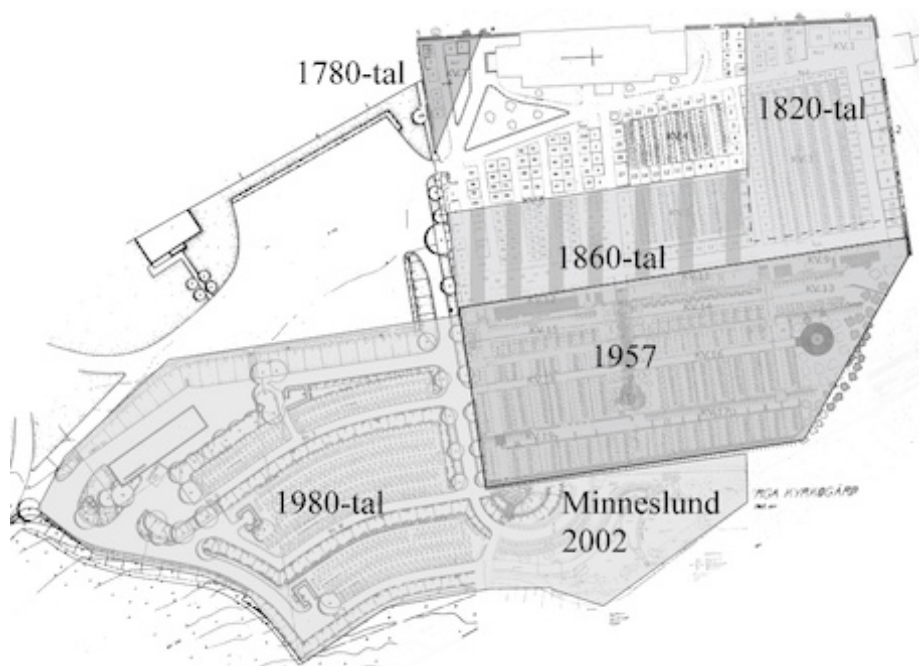
latsen omgavs av höga cypresser. När de växte till sig skuggade och skymde de ceremoniplatsen och gravvårdar i närheten, varför de fälldes för några år sedan. Idag finns en låg tujahäck kring platsen, medan allén inte har återplanterats.

De före detta allmänningarna ligger söder och sydost om kyrkan. De började användas till familjegravar 1975 men ett antal små anspråkslösa gravvårdar är bevarade. Här fanns tidigare flera träkors. I andra kvarter har många grusgravar och gravplatshäckar tagits bort genom åren. Kyrkogårdens karaktär är därmed en helt annan än vad den var under en period på 1900-talet.

Åt sydväst gjordes en utvidgning under åren 1987-1989 som omfattade kvarter 20-24. Minneslundan ritades av Tord Näslund och invigdes 2002.



Kyrkan och kyrkogården vid okända tidpunkter. På bilden till höger syns gravplatser med gravkullar. Den tomma gräsplanen är idag full med gravvårdar. Fotograf Larsen & Ödvall respektive Helge Kjellin. Foton från Riksantikvarieämbetet.



KYRKOGRÅRDEN IDAG

Kyrkplatsen ligger på sydslutningen av en höjd vid norra änden av Gillbergasjön. Kyrkogården ligger söder, öster och sydväst om kyrkan och är indelad i 24 kvarter. I söder ligger utvidgningen från 1957 (kvarter 13-19) lägre än den äldre delen av kyrkogården. I sydväst ligger utvidgningsområdet från 1986 (kvarter 20-24). Kyrkogårdsmuren i sydväst står kvar, och de senast tillkomna kvarteren (kv. 20-24) är anlagda utanför muren och med karaktär som skiljer dem tydligt från kyrkogårdens äldre delar.

Den äldre delen av kyrkogården omgärdas av en kallmurad stenmur i norr, väster och öster. Norr om kyrkogården finns djurhagar, varför stängsel finns ovanpå stenmuren här. Kring utvidgningen från 1950-talet och minneslundan finns trästaket i söder och öster. Innanför muren växer lindhäck på flera ställen. Runt den senast tillkomna delen av kyrkogården växer häckar.

Kyrkogården har flera ingångar. Huvudingången ligger väster om kyrkan och har enkelt utformade, svarta järngrindar som har ersatt en tidigare pargrind, troligtvis i trä. I sydväst finns en ingång utan grind. Till de senast anlagda delarna finns inga grindar, utan istället många möjliga ingångar mellan häckarna. Parkeringsplats finns väster om kyrkan.

Gångarna närmast kyrkan är asfalterade. På kyrkogårdens gamla delar finns grusgångar, på utvidgningen från 1957 finns plattgångar och i kvarteren från 1980-talet är gångarna asfalterade.

Kvarter

Kvarter 1 ligger strax öster om kyrkan, i kyrkogårdens nordöstra hörn. Här finns några gravvårdar från 1800-talet, men också från hela 1900-talet fram till idag. Tidigare har så gott som samtliga gravvårdar i kvarteret varit grusgravar, varav några få finns kvar. Längs kyrkogårdsmuren står fyra gamla gravstenar uppställda. En är rest över ”ynglingen Anders Carlson från Ökne Född den 18 april 1855 död den 12 juni 1856” och en över ”Moster Malla”.

Kvarter 2 följer kyrkogårdsmuren i öster och består av en rad med tiotalet gravvårdar, flera från 1800-talets första hälft. Pastorsadjunkten Olof Austrins gravsten från 1815 pryds av en lång, ålderdomlig inskription.

Kvarter 3 är ett relativt stort, rektangulärt kvarter med större familjegravar i utkanterna och den gamla allmänningen inne i kvarteret. Här finns gravvårdar från 1920-talet och fram till idag och den förra allmänningen har kvar mycket av sin karaktär med små anspråkslösa gravstenar. Sedan 1970-talet används dock kvarteret för andra gravvårdar, vilket ger kvarteret en blandad karaktär med små gravstenar jämte större, senare tillkomna familjegravar. En del av kvarteret med flera mindre gravstenar från tiden då kvarteret var allmänning har valts ut för att bevaras. De flesta av dessa gravvårdar har inskription med gårds-, by- eller ortsnamn.

Kvarter 4 och 5 ligger sammanlänkade som ett område mitt på den äldre delen av kyrkogården, men bara i kvarter 4 finns rygghäckar mellan raderna av gravvårdar. En grusgång fanns tidigare mellan

kvarteren men är nu igensådd. Här fanns förr ett allmänt gravkvarter, vilket fortfarande syns då många små gravstenar finns kvar.



Kvarter 6 ligger strax sydväst om kyrkan och är ett stort nästan kvadratisk kvarter. I kvarterets yttre rader finns större, mer påkostade gravvårdar, varav flertalet är grusgravar. Tidigare har många av gravvårdarna även inne i kvarteret varit grusgravar. Här finns bland annat kyrkogårdens högsta gravsten, rest över en ung ”studeranden” under 1900-talets början. Inne i kvarteret är de flesta gravstenar breda och låga och tillkomna under 1900-talet. Dessa skiljs åt av ryggäckar mellan gravraderna. Här finns också en tumbagrav med en kalkstenshäll över. Den tillhör prosten Göransson (1712-1769) och dess svårlästa inskription har förtydligats på en metallplatta som monterats på hällen. Enligt en gammal sägen ska prostens ha bundit pesten, i form av en pojke och en flicka, vid en enbuske med hårstrån från sitt eget huvud. Så länge enen stod kvar skulle Gillberga vara skyddad från farsoter. Enen högs ned 1903. Delar av den förvaras i kyrkans tornrum.

Kvarter 7 ligger strax väster om kyrkan, i kyrkogårdens nordvästra hörn. Här finns endast ett fåtal gravvårdar, vilka tillkom under 1900-talet.

Kvarter 8 består av en rad gravvårdar längs kyrkogårdens västra kant. Här finns några gravvårdar från 1800-talet, medan övervägande andelen är från 1900-talet.

Kvarter 9, 11 och 12 består av en rad gravvårdar längs den äldre kyrkogårdens södra kant. Flera gravvårdar är tillkomna omkring förra sekelskiftet och är grusgravar med högresta stenar.

Kvarter 13-19 tillkom söderut på 1950-talet. Området ligger lägre än kyrkogårdens äldre delar och är terrasserat. De olika delarna binds ihop med stentrappor. Kvarteren har en tidstypisk karaktär med ryggäckar och plattgångar. De flesta gravstenar är breda och låga.

I hörnet mellan kvarter 13 och 16 finns en plats anlagd med en cirkelformad plattläggning med skiffer på marken och en murad fontän. Mellan kvarter 16 och 18 finns en ceremoniplats med en katafalk. Här fanns tidigare ett träkors och platsen omgavs av höga cypresser som idag är ersatta av en låg tujahäck. Intill katafalken finns en parkbänk och en blomsterplantering och platsen används inte för sin ursprungliga funktion.

Kvarteren 20-24 är de senast tillkomna på kyrkogården. De ligger sydväst om den äldre kyrkogårdsdelen. De är något rundade i formen och skiljer sig från övriga kvarter på kyrkogården som är anlagda efter räta linjer. Här finns ännu ganska få gravar. Här finns ingen tydlig avgränsning mellan kyrkogård och marken utanför. Häckar avgränsar kvarteren från varandra och visar kyrkogårdens yttre gräns, men inga staket, murar eller grindar finns och de yttre gränserna är därför något flytande. I kvarter 23 finns en platsbildning med pilar planterade i en halvcirkel, skifferplattor på marken, en parkbänk och blomsterplantering. Härifrån har besökaren utsikt över djurhagar och Gillbergasjön.

Minneslunden invigdes år 2002. Den ligger på södra delen av kyrkogården. Här finns rundade, smala grusgångar, parkbänkar och planteringar. Här finns också en porlande bäck, vilket präglar ljudbilden i området kring minneslunden. Från minneslunden finns vy ut över jordbrukslandskap, Gillbergasjön och skogsmark.

Inskriptioner och titlar

På kyrkogården finns många titlar som nämndeman, prost, kontraktsprost, godsegare, häradsskrivare, brukspatron, medicine doktor, kammarrådet och riddaren, öfversten och riksdagsmannen. Titeln färjvakten berättar om färjelinjen som går över Byälven går genom Gillberga socken. På den före detta allmanningen finns enkla, korta inskriptioner. En ovanlig inskription är den över kvinnan som var ”husmor vid Molkolms Folk-höskolors elevhem åren 1919 – 1936”.

Vegetation

Den äldre trädkrans som omgivit kyrkogården är till stor del borta. Kring de äldre delarna av kyrkogården växer lönn och lind. Lindar markerar gränsen mellan den äldre delen och 1950-talets utvidgning. En allé av lind växer längs gången mellan 1986 års utvidgning och de äldre delarna av kyrkogården. På den sydvästra delen av kyrkogården växer lönn, björk, ask och oxel. I kvarter 23 växer pilar och i minneslunden hägg och körsbär.

Vegetationen har använts för att skapa platser på kyrkogården. Kring ceremoniplatsen mellan kvarter 16 och 18 växte tidigare höga cypresser. Idag omges platsen av en låg tujahäck med rundad form. Blomsterplanteringar finns på flera ställen på kyrkogården.

1950-talets utvidgning är terrasserad och mellan terrasserna växer häckar, av lind, berberis måbär eller oxbär. Rygghäckar finns i flera kvarter. I kvarter 4 och 6 omgärdas några gravplatser av måbärshäck. Då många grusgravar och gravplatshäckar har tagits bort präglas kyrkogårdens alla delar av sammanhängande gräsytor.



Foto taget från väster över den äldre delen av kyrkogården.



Gjutjärnsängel på familjen Ugglas gravplats. Mitten av 1800-talet.



Ett av kvarteren som tillkom på 1950-talet, med breda, låga gravstenar och rygghäckar.



Platsbildning i kyrkogårdens sydöstra hörn.

Byggnader

Den murade kyrkan består av ett rektangulärt långhus med smalare kor med absid i öster och torn i väster. Även om kyrkans murar till stor del är medeltida, präglas exteriören framförallt av de förändringar som skedde under 1700- och 1800-talen. De vitputsade murarna genombryts av stora, rundbågiga fönsteröppningar. Långhus och kor har ett valmat sadeltak. Ingången är förlagd i väster via tornets bottenvåning.

I kyrkogårdens nordöstra hörn står ett gravkapell. Det är rektangulärt till formen, har naturstenssockel, putsade vita väggar och skifferklätt sadeltak. Ett kylrum är tillbyggt på östra gaveln, uppfört av byggstenar, putsat i vitt och med sadeltak lagt med skiffer. Inne i gravkapellet förvaras några gravhällar från 1600-talet.

Strax utanför kyrkogården ligger ett antal byggnader med anknytning till kyrkan och kyrkogården. I väster ligger de gamla kyrkstallarna som idag fungerar som personalutrymme och förråd. Två spiltor finns bevarade. Byggnaden är faluröd med träpanel.

Strax norr om ekonomibyggnaden ligger den gamla sockenstugan som är en timrad byggnad i en och en halv våning, klädd med faluröd locklistpanel och med skiffertäckt sadeltak. Intill ligger den före detta prästgården, som är en timrad byggnad i en och en halv våning med gulmålad lockpanel och vita snickerier.

Övrigt

Servicestationerna är enkelt utformade, i några fall omgivna av häck, med verktyg stående intill en vattenpost. Parkbänkar av olika slag finns på några platser på kyrkogården.

Armaturer saknas inne på de äldre delarna av kyrkogården. Kyrkan är belyst kvällstid av strålkastare. På de senare tillkomna delarna av kyrkogården finns globarmaturer med svartmålade, enkelt utformade stolpar. I minneslunden finns belysningspollare.

Några borttagna gravstenar står uppställda längs bårhusets södra vägg.

Sammanfattning av kyrkogårdens karaktärsdrag

Gillberga kyrka ligger högt i landskapet och omges av en agrar och fornlämningstät miljö. Vyer ut över Gillbergasjön och skogsmarkerna är viktiga inslag på kyrkogården. Kyrkogården karaktäriseras också av nivåskillnader. Marken sluttar från bårhuset i öster ned åt väster där marken planar ut. Utvidgningarna i söder ligger lägre och är terrasserade. Kyrkogårdens äldre kvarter omges av högresta, påkostade gravstenar och grusgravar från tiden kring förra sekelskiftet och följande decennier. Några intressanta gravvårdar från 1700- och 1800-talet finns också. Många grusgravar, staket och häckomgärdningar har under åren tagits bort, men några rader av grusgravar finns bevarade. Ett av de före detta allmänna kvarteren är fortfarande avläsbart, med flera små gravvårdar. Utvidgningen från 1950-talet är tidstypisk utformat med rygghäckar och rader med främst breda och låga gravstenar.

LAGSKYDD

Kyrkogården är tillkommen före 1940 och skyddas därmed av kulturminneslagens 4 kap 3 § som säger att ”kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av länsstyrelsen.” Tillstånd krävs alltid för utvidgning av tomten och för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar på tomten. Detta skydd omfattar även de delar av kyrkogården som är tillkomna efter 1939. Vid frågor kring förändringar och tillstånd kontakta gärna Länsstyrelsen i Värmlands län.

ATT SÄRSKILT TÄNKA PÅ I FÖRVALTNING OCH ANVÄNDNING AV KYRKOGRÅRDEN

Viktigt för helheten

- Vyer mot omkringliggande landskap.
- Stenmurar av olika ålder är ett viktigt arkitektoniskt inslag i kyrkoanläggningen och avgränsar kyrkogården både fysiskt och symboliskt från omgivningarna.
- Ingången in till kvarter 6 och 7 med grind i smidesjärn.
- Gångar som är grusbelagda bör bevaras sådana.
- Gillberga kyrkogårds årsringar är tydliga och det är önskvärt att även i fortsättningen låta kyrkogårdens utveckling vara avläsbar genom att bevara tidstypiska element för de olika utvidgningarna, se nedan.
- Arkitektoniskt utformade platser: ceremoniplatsen mellan kvarter 16 och 18 och platsbildningen med fontän i det sydöstra hörnet av kyrkogården.
- Samtliga grusgravar bör bevaras och sammanhängande rader av grusgravar *ska* bevaras. De bidrar till kyrkogårdens karaktär och berättar om ett vanligt sätt att utforma gravvårdar under en del av 1800- och 1900-talen.

Viktigt för de olika delarna

- De historiska lagren av gravkultur från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal som finns kvar i kvarteren 1-12, i form av högresta gravstenar, grus- och ramgravar samt gravvårdar omgärdade av smides- eller gjutjärnsstaket eller häck.
- Den före detta allmanningen i kvarter 3 är fortfarande avläsbar och en grupp gravvårdar i kvarteret har klassats som mycket värdefull, för att berätta om hur kyrkogården förr socialt delades in i olika delar.
- Kvarteren 13-19 med tidstypisk utformning från mitten av 1900-talet, med rygghäckar, raka rader samt breda och låga gravvårdar.

Vegetation

- Den antagna trädvårdsplanen för kyrkogården ska följas.
- Rygghäckar i kvarter 13-19 är tidstypiska och rumsskapande element i kvarteren.
- De häckar som omger gravplatser på tre sidor i kvarter 4. Tidigare har det funnits ett stort antal häckomgärdade gravplatser på kyrkogården.

GILLBERGA KYRKOGRÅRD - MYCKET VÄRDEFULLA GRAVVÅRDAR

Återlämnade:



Gravnummer: "Sten 1", kv. 1 Tillkomstår: ca 1850

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverksmässigt tillverkad, inskription

Karaktäristik: Gravsten från 1800-talets mitt med huggen dekor av en strålande sol. Inskription: "Här hvilar Nämndemannen Äldre Anders Andersson Från Granbäck Född den 14 juli 1766 Död den 15 juli 1856 och dess hustru Maria Anders dotter (...) Samt sonen Nämndemannen Ander Andersson från Granbäck (...) Dess älskade maka Britta Nilsdotter (...)"



Gravnummer: - "sten 2", kv. 1 Tillkomstår: Sent 1800-tal?

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande värde, inskription

Karaktäristik: Hög och smal sten med pyramidformad topp, på sockel och mellansockel. Överst en femuddig uthuggen stjärna. Inskription: "Länsman P. Erikson Familjegrav."



Gravnummer: "Sten 3", kv. 3 Tillkomstår: Tidigt 1800-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription, samhällshistoriskt värde

Karaktäristik: Gravsten från tidigt 1800-tal. Inskription: "Här vilar regements skrifvaren och kronoläns manen Carl Gustaf Klefbäck Kära maka Caisa Lisa Tider man Född på Elfvik den 13 november 1783, Vigd den 28 april 1807, Död på Elvik Den 28 ianuari 1808".



Gravnummer: "sten längs muren 1" Tillkomstår: ca 1850-tal

Urvalskriterium: Barngrav av hög ålder, inskription

Karaktäristik: En av fyra stenar som är flyttade från ursprungliga platser till kyrkogårdsmuren i norr. Mitt på stenen är ett kors uthugget genom stenen. Inskription täcker hela framsidan: "Här hvilar ynglingen Anders Carlson från Ökne Född den 18 april 1855 död den 12 iuni 1856. Den unga bloman går bort(?) ur sin moders sköte att gå sin söta Iesuni til (möte)".



Gravnummer: "sten längs muren 2" Tillkomstår: 1878

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription

Karaktäristik: En av fyra stenar som är flyttade från ursprungliga platser till kyrkogårdsmuren i norr. Stenen är formad som ett kors. Inskription: "Här hvilar Moster Malla *1805 +1878".



Gravnummer: "sten längs muren 3" Tillkomstår: ca 1860-70-tal

Urvalskriterium: Barngrav av hög ålder, hantverksmässigt tillverkad

Karaktäristik: En av fyra stenar som är borttagna från ursprungliga platser och står lutade mot kyrkogårdsmuren. Två uthuggna hål finns i stenen. Inskription: "Her under hvilar Ida Maria Jansdotter från Stenartsbohl Född den 14 augusti 1860 Död den 9 juni 1869".



Gravnummer: "sten längs muren 4" Tillkomstår: ca 1820-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverksmässigt tillverkad, inskription

Karaktäristik: En av fyra stenar som är borttagna från ursprungliga platser och står lutade mot kyrkogårdsmuren. Stående hög, smal och tunn sten. Dekor över och under inskriptionen: "Nämndeman Anders Nilsson Från Blisbohl Född i Glafva 4/10 1784, Död 10/3 182x".



Gravnummer: "Gjutjärnskors" kv. 4 Tillkomstår: ca 1850-tal

Urvalskriterium: Material - gjutjärn, inskription och symbolik

Karaktäristik: Gjutjärnskors med trepassformade korsarmsavslut, "strålar" kring korsmitten och rikligt med tidstypisk dekor. Inskription: "H:H: Fru L:J:G Börjeson Född Blidberg Född d 26/12 1824 Död d 3/4 1858 på Wäsby Ps. 490" och "Djupt i hjertat känner såren. Läk dem du, som allt förmår. Torka af den bittra tåren. Gode gud och fader vår!".

Ej återlämnade Mycket värdefulla gravvårdar:



Gravnummer: 09 01 16 Tillkomstår: sekelskifte 1800/1900

Urvalskriterium: Tidstypisk, inskription

Karaktäristik: Stående sten i svart diabas på sockel och mellansockel. Pyramidformad topp. Förgylld inskription: "Här hvila Riksdagsmannen Lars Persson från Heljebol * d. 28 nov. 1833 / + d. 13 febr. 1904. samt hans hustru * d. 10 jan. 1808 / + d. 27 dec. 1899. Sv. ps. 452".



Gravnummer: 09 01 19 Tillkomstår: ca 1860-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, tidstypisk

Karaktäristik: Stående, hög och smal sten på hög sockel. Kolvformad topp och "horn" på sidorna. Ingen dekor. Inskription: "Nämndemannen P. Andersson Heljebol 1794 10/7 +1852 20/7 och hans maka Märta Andersdotter 1794 5/2



Gravnummer: 09 01 20 Tillkomstår: ca 1850-60-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, tidstypisk

Karaktäristik: Stående, hög och smal sten på hög sockel. Kolvformad topp och "horn" på sidorna. Dekor med ett kors. Inskription: "Kyrkovärden Nils Jonsson i Ramserud *10/10 1797 +2/5 1879 och dess kära hustru Maria Andersdotter *21/8 1802 +5/6 1865".



Gravnummer: 09 01 22 Tillkomstår: Sent 1800-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk, inskription, miljöskapande värde

Karaktäristik: Stående, hög och smal sten med polerad yta i form av ett kors på sockel. Inskription: "Kyrkovärden Lars Jonsson, Esketan *8/8 1803 +30/3 1872 Hans maka Cajsa Larsdotter *7/12 1806 +13/2 1884. På grafven korset ställs till slut, till tecken att du lidit ut. För familjen".



Gravnummer: 09 01 23 Tillkomstår: 1850-1900

Urvalskriterium: Material – smides- och gjutjärn, inskriptioner

Karaktäristik: Grusgrav med smidesstaket och tre gravstenar. Buxbomshäck framför. Mittersta gravstenen pryds av en gjutjärnsängel som bär metallplatta med inskription. De andra gravstenarna är formade som kuber med profilerad topp. Dekor med olika symboler, bl a tro, hopp och kärlek samt dödsskalle. Inskriptioner: "Här hvilar kammarrådet och riddaren Johan Helin ..." och "Här hvilar Öfversten m.m Herr Pontus Reinhold Ugglan.."



Gravnummer: 09 01 24 Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Grusgrav med stenram. Stående sten med rundad topp och "horn". Dekor med ett kors i en strålande sol som är förgylld. Inskription: "Släkten Wennstens Graf. Här hvila i frid Nämndemannen Lars Wennsten i Kik 1775-1841 H.H. Stina Fredriksson ... Landtbrukaren Anders Wennsten Å Mohn ... H.H. Gustafva Andersson ... Handlanden Lars Gustaf Wennsten i Karlstad ... Johs. 11:25,26."



Gravnummer: 09 02 1 Tillkomstår: 1867

Urvalskriterium: Lokalhistoriskt värde, miljöskapande värde

Karaktäristik: Stående, hög och smal gravsten som omges av berberishäck.
Inskription i försänkt oval: "Här vila Petter Brelin *28/2 1781 +17/7 1867
Prost i Gillberga Försam. 1837. och hans familj".



Gravnummer: 09 02 4 Tillkomstår: ca 1850

Urvalskriterium: Material - gjutjärn

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Överst på korset dekoren tro, hopp och kärlek i en lagerkrans. Inskription: "C. M. Unger född Lyrholm / Född 1811 / Död 1849".



Gravnummer: 09 02 6 Tillkomstår: ca 1830

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription

Karaktäristik: Stående, hög och smal sten med rundad topp och "horn". Ett kors på stenens nedre del. Inskription ungefär "Här hvilar Prosten och kyrkoherden Magister Nils Sellden Född d. 16 Feb 1758 Död d. 26 Aug 1831".



Gravnummer: 09 02 7

Tillkomstår: Gjutjärnsstaketet troligtvis sent 1800-tal, gravstenen senare

Urvalskriterium: Material - gjutjärn

Karaktäristik: Grusgrav med svartmålat gjutjärnsstaket på stenram. En stående, låg gravsten i granit med inskription: "Brukspatron Gustaf Ullmans Familjegrav".



Gravnummer: 09 02 8 Tillkomstår: Troligtvis tidigt 1900-tal

Urvalskriterium: Lokalhistoriskt värde, inskription

Karaktäristik: Stående, hög sten med stående tempelform i grå granit med mittparti av svart, polerad granit med förgylld inskription. Inskription: "Byggmästaren Edvard Eriksson Familjegrav Nysäter". Släkten var betydelsefull i bygden.



Gravnummer: 09 02 13 Tillkomstår: ca 1870-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, tidstypisk, konstnärligt värde

Karaktäristik: Stående gravsten i form av ett kors med sockel med naturromantisk dekor föreställande murgröna. Inskription: "Nämndemannen Emanuel Persson Från Gårdsvik Född den 18/2 1820 Död den x/8 1873 Sv. Ps. 411 v.3".

Typisk utformning för 1800-talets senare del.



Gravnummer: 09 02 14 Tillkomstår: ca 1810-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription

Karaktäristik: Stående gravsten med inskription över större delen av framsidan. Inskriptionen ungefär: "Här under hwilar Pastorsadjunkten Olof Austrin född d. 10 xx 1787 Gift D. 28 Sept. 1815 Med Anna Maria Fichtelius Död d. 22 Apr 1818 Religionen Wänskapen redligheten Förlorade genom hans bortgång mycket en huld maka, två älskade barn Alt, utom hoppet att med honom åter förenas. Samt Dotren Emilia Charlotta Född d. 27 Maii, 1817. Död d. 23 Julli samma år Hon som ock i grafven är bäddad är nu undan sorgerna ..."



Gravnummer: 09 03 13 Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Material - kätting, miljöskapande värde

Karaktäristik: Grusgrav omgärdad av stenram i granit och stenstolpar med kätting mellan. Stående gravsten med inskription: "Handlanden A. G. Engström Karlstad *28/4 1852 +6/7 1922 ... "



Gravnummer: 09 03 21 Tillkomstår: ca 1930-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande värde, samhälls-/socialhistoriskt värde

Karaktäristik: Grusgrav med en liten, liggande sten med ett kors överst och förhöjd inskription: "Jenny Lind *25/11 1848 +6/12 1932 och hennes syster Euphrosyne". Jenny Lind var poststationsföreståndare - ett yrke med relativt hög andel kvinnor. En av få större gravvårdar över två kvinnor.



Gravnummer: 09 03 56 Tillkomstår: 1936 (eller senare ersatt)

Urvalskriterium: Hotat material- trä, socialhistoriskt värde

Karaktäristik: Enkelt utformat träkors. Det har stått eller står otydligt "Mor" på korset. Ett av enstaka träkors på kyrkogården.



Gravnummer: 09 03 189 Tillkomstår: 1930–40-tal

Urvalskriterium: Representativ, socialhistoriskt värde

Karaktäristik: Liten, enkelt utformad gravsten på den f d allmänningen. Bruten topp och dekor av en strålande solnedgång. Inskription: "Vår lilla Anna". Ty-pisk utformning för gravsten på allmänna gravområdet.



Gravnummer: 09 04 6 Tillkomstår: 1700-tidigt 1800-tal?

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande värde

Karaktäristik: Två liggande gravhällor intill varandra. Det mesta av inskriptionen är borta. Sprickor i stenarna som är igenväxta med gräs. Årtalen "1754" och "1801" går att utläsa.



Gravnummer: 09 04 13 Tillkomstår: ca 1830-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription

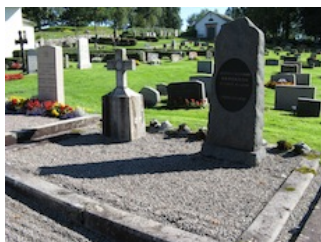
Karaktäristik: Stående marmorsten, hög och smal på sockel. Pyramidformad topp. En femuddig stjärna överst. Inskription: "Här hvila Häradsskrifvare Bengt Lagerlöf * 7/10 1784 + 13/8 1834 och dess ka maka Magdalena född Wählstedt ...".



Gravnummer: 09 04 47 Tillkomstår: 1944

Urvalskriterium: Tidstypisk

Karaktäristik: Stående, liten kvadratisk gravsten med dekor med tempelform. Dekor med kors och blommor. Inskription: "K.W. Nilsson *1877 +1944. Gårdsjö. Ditt ljusa Minne lever". Tidstypiskt formspråk.



Gravnummer: 09 05 2 Tillkomstår: ca 1870-1880-tal samt 1902

Urvalskriterium: Tidstypisk, konstnärligt värde

Karaktäristik: Grusgrav med stenram och två gravstenar. På stenramens bakre list ligger stora snäckskal placerade. Snäckan är symbol för uppståndelse och i detta fall kopplat till familjens sjöfartsverksamhet. Den vänstra stenen har en hög sockel med ett vitt marmorkors ovanpå. Inskription på sockeln: "Joh. Osterman *1793 +1876 Maria C. Osterman..."



Gravnummer: 09 05 4 Tillkomstår: 1910-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk, konstnärligt värde, inskription

Karaktäristik: Stående sten med sockel med en infälld marmorplatta med inskription och granitkors ovanpå sockeln. Inskription: "Kontraktsposten A. G. Wiotti Kyrkoherden i Gillberga *18/4 1831 +3/10 1917. Karin Wiotti *8/9 1832 +x/3 1913."



Gravnummer: 09 06 6 Tillkomstår: 1700-tal

Urvalskriterium: Hög ålder

Karaktäristik: Liggande gravhäll. Har haft inskriptioner som inte längre syns. På hällen finns en metallplatta med stenhällens med tidigare inskription: "Elisabeth Margareta Norberg hafver låtit hugga och hitlägga sten och minnesvård denna öfver tvänne hedersmän - en kär och öm fader - en älskad och huld man - den förre magister Erik Erland Norberg Född d. 22 aug 1685 - kyrkoherde här i Gilberga 1725 - Död d. 20 febr. 1731 -Den sednare magister Johan Göransson Född d. 4 julli 1712 - kyrkoherde här i Gilberga 1755 ...".



Gravnummer: 09 06 11 Tillkomstår: Tidigt 1900-tal?

Urvalskriterium: Miljöskapande och konstnärligt värde

Karaktäristik: Grusgrav med stenram och gravsten som hör samman och skapar en fin helhet. Huggen dekor med ett band som hänger under inskriptionen: "Godsägare Carl. G. Nilsson, Mohn. Familjegrav".



Gravnummer: 09 06 12 Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Miljöskapande och konstnärligt värde

Karaktäristik: Gravvård med sarkofag. Högre bakkant som är dekorerad med tidstypiska växtmotiv. Inskription "'Gud giv oss din nåd' Anders Gustaf Jonasson *25/2 1850 +28/7 1925". Den enda gravvården i sitt slag på kyrkogården.



Gravnummer: 09 06 20 Tillkomstår: ca 1904

Urvalskriterium: Miljöskapande värde, inskription

Karaktäristik: Grusgrav med kyrkogårdens högsta gravsten med dekor av en strålände stjärna i övre högra hörnet. Inskription: "Studeranden Karl Harald Wennsten *16/12 1885 +19/7 1904 Högt älskad - djupt saknad Joh. 11.25 "Kärlek". Byggmästaren Karl Wennsten ..."



Gravnummer: 09 06 97 Tillkomstår: ca 1905

Urvalskriterium: Material - kätting, tidstypisk, miljöskapande värde

Karaktäristik: Grusgrav omgärdad av kätting mellan stenstolpar. En stående, mindre hög och smal sten på hög sockel och med bruten topp. Förgylld inskription: "Jonas Olsson *1822 - +1905 Familjegrav".



Gravnummer: 09 06 100 Tillkomstår: 1877 eller något senare

Urvalskriterium: Miljöskapande och lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Grusgrav med stenram och en bautasten. Förgylld inskription i försänkt oval: "F. Kyrkoherden i Gillberga Gustaf Janzon *1813 - +1877." Det sägs att Janzon dog för att han försökte fälla Gillberga-enen, fick en tagg i fingret och drabbades av blodförgiftning.



Gravnummer: 09 06 101 Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk, konstnärligt värde och symbolik

Karaktäristik: Grusgrav omgärdad av måbärshäck. Gravsten i naturromantisk stil, formad som en avhuggen trädstam – en av två på kyrkogårdarna i Säffle pastorat. Den avhuggna trädstammen symboliserar det avbrutna livet. Inskription: "Godsegaren Joh. Fr. Wennerlöf *24/6 1810 +22/1 1881 och hans maka Lovisa Charlotta ..." och "Herren Känner sina 2 tim. 2:19".



Gravnummer: 09 06 103 Tillkomstår: 1910-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk, miljöskapande värde

Karaktäristik: Grusgrav omgärdad av måbärshäck. En stående gravsten i svart granit formad som ett kors. Inskription: "Godsegaren Karl Hultkrantz *28/6 1844 +8/2 1912 Maria Hultkrantz F: Wennerlöf ..." På sockel: "Inget skall rycka dem ur min hand Joh 10:28".



Gravnummer: 09 08 7 Tillkomstår: 1890-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, tidstypisk, miljöskapande värde

Karaktäristik: Gravsten med obeliskform, vilket var vanligt förekommande underperioden kring förra sekelskiftet. Sockel och mellansockel med inskription: "Jonas Jonasson * d. 17&7 1821 + d. 29/3 1897 Maria Jonasson ... Sonen Johan Adolf ... Magnebyn."



Gravnummer: 09 09 2 Tillkomstår: Troligtvis 1930-tal

Urvalskriterium: Inskription, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Stående sten med bruten, asymmetrisk topp. Inskription: "Kyrkvärden Sven Svensson, Fyxnäs *1837 *1899 Hustrun Kristina *1859 +1937 Husmor vid Molkolms Folk-högskolors elevhem åren 1919 - 1936".



Gravnummer: 09 09 7 Tillkomstår: troligtvis sent 1800-tal

Urvalskriterium: Inskription, lokalhistoriskt värde

Karaktäristik: Stående hög och smal gravsten med bruten topp, på hög sockel. Överst dekor med bl a en krans. Inskription: "Medicine doktor P. E. Warodell *x/x 1815 +5/4 1874". Warodell var den första provinsialläkaren i Gillberga.



Gravnummer: 09 11 5 Tillkomstår: 1896

Urvalskriterium: Hantverksmässigt tillverkad, konstnärligt värde

Karaktäristik: Stående, hög och smal kalksten med asymmetrisk topp. Fint huggen dekor med yrkessymbol med en orm som slingrar sig kring en stav, omgiven av en krans av linnéa. Inskription: "Apotekaren Alexander Hallbergh *2/5 185x +13/1 1896 Hans hustru Gerda född Mattsson *28/4 1858 +6/6 1939", samt senare tillkommen inskription.



Gravnummer: 09 12 4 "Mo-graven" Tillkomstår: 1880-90-tal

Urvalskriterium: Material – gjutjärn, tidstypisk

Karaktäristik: Grusgrav med stenram och gjutjärnsstaket. En stående hög och smal gravsten på sockel. Förgylld inskription: "Kyrkvärden Anders Nilsson, Mohn *5/1 1806 +30/11 1883 Hustrun Cajsa Nilsson *10/10 1813 +1/2 1897". På sockeln: "Kristus är för mig lifvet och döden en vinning".



Gravnummer: 17 st gravvårdar i kvarter 3 Tillkomstår: ca 1958-1963

Urvalskriterium: Socialhistorisk och miljöskapande värde

Karaktäristik: 17 små gravvårdar i en del av det f d allmänna kvarteret som har kvar sin ursprungliga karaktär. Gravvårdarna ska bevaras för att visa på de sociala indelningar som fanns på kyrkogården. På de flesta gravstenar finns inskription med gårds-, by- eller ortsnamn.